

Barkamol shaxs tarbiyasida oilaning o'rne va roli

Muallif: Abdumo'minova Dilafruz Alibek qizi

Oqdaryo tuman hokimligi, Oila va xotin-qizlar bo'limi Yangiqo'rg'on–

Yangiqishloq MFY xotin-qizlar faoli

Oqdaryo tumani maktabgacha va maktab ta'limi bo'limi tasarrufidagi 3-sonli

Davlat maktabgacha ta'lim tashkiloti psixologi

Annotatsiya:

Mazkur maqolada barkamol shaxs tarbiyasida oilaning o'rne va ahamiyati tahlil qilingan. Ota-onaning shaxsiy namunasi, oilaviy muhit, milliy qadriyatlar va ijtimoiy mas'uliyatning bola rivojiga ta'siri yoritilgan. Barkamol shaxsni tarbiyalashda oila – eng muhim maktab ekanligi asoslab berilgan.

Kalit so'zlar: barkamol shaxs, oila, tarbiya, ota-ona, qadriyat, mehr, mas'uliyat, ruhiy muhit, milliy an'ana, ijtimoiy ong.

Barkamol shaxs tarbiyasi insoniyat jamiyati uchun eng muhim va abadiy qadriyatlardan biridir. Har bir davr o'z ehtiyojlari, maqsad va vazifalariga ko'ra tarbiya jarayoniga yangicha yondashuvni talab qiladi. Ammo qanday zamon bo'lmasin, shaxsning shakllanishida oilaning o'rne o'zgarmaydi. Oila – jamiyatning eng kichik, ammo eng muhim ijtimoiy bo'g'ini bo'lib, insonning dastlabki bilim, ko'nikma va axloqiy qadriyatlarini shakllantiradigan maskandir. Oila nafaqat jismoniy, balki ma'naviy tarbiyaning ham asosiy manbai hisoblanadi. Bola dunyoga kelgan ilk daqiqalardan boshlab, oila muhiti uning ruhiy holati, xarakteri, dunyoqarashi va hayotga munosabatini belgilab beradi. Agar oilada tinchlik, muhabbat va o'zaro hurmat hukm sursa, bola ham mehribon, sabrli va ijobiy shaxs sifatida kamol topadi. Barkamol shaxs deganda, nafaqat bilimli, balki axloqan pok, madaniyatli, vatanparvar, mas'uliyatli, ijtimoiy faol inson nazarda tutiladi. Bunday insonni shakllantirish esa avvalo oiladan boshlanadi. Chunki bola birinchi navbatda ota-onasining harakatlarini kuzatadi, ularga taqlid qiladi. Shu bois, ota-onaning har bir so'zi, xatti-harakati bolaning ongida chuqur iz qoldiradi. Ota-onaning o'zaro muomala madaniyati, mehr-muhabbati, sabr-toqati – bularning barchasi bolaning shaxs sifatida yetilishiga ta'sir ko'rsatadi. Oila muhitida o'zaro hurmat, mehr, tinchlik va ishonch bo'lmasa, bola shaxsiy rivojlanishda to'siqlarga duch keladi. Psixologlar ta'kidlaganidek, bolada ijobiy fazilatlarning shakllanishi oiladagi hissiy muhit bilan chambarchas bog'liq. Masalan, mehribon muhitda ulg'aygan bola boshqalar bilan muloqotda iliqlikni namoyon etadi, jamoaga tez moslashadi, muammolarni tinch yo'l bilan hal qilishni o'rganadi. Aksincha, doimiy tortishuv, tanbeh yoki befarqlik mavjud bo'lgan oilalarda esa bolalar ko'pincha ichki beqarorlik, tajovuzkorlik yoki ishonchsizlik hissini his

etadi. Shuning uchun, ota-onalar tarbiyada birinchi navbatda o'z shaxsiy namunasi bilan yetakchilik qilishlari kerak. "Bola nasihatdan emas, namunadan o'rganadi", degan hikmat bejiz emas. Barkamol shaxsni tarbiyalashda ota va onaning roli teng ahamiyatlidir. Ota – oilaning tayanchi, mas'uliyat timsoli, intizom va mehnatsevarlik namunasi bo'lsa, ona – mehr, samimiyat va g'amxo'rlik manbai. Bola bu ikki rol uyg'unligida hayotning haqiqiy mazmunini anglaydi. Ota-onaning birgalikdagi tarbiyaviy yondashuvi bolada barqaror psixologik muhitni ta'minlaydi. Oila – bu kichik maktab. Unda inson axloqiy qadriyatlarni o'rganadi, ijtimoiy mas'uliyatni his qiladi, halollik, vatanparvarlik, mehr-oqibat kabi fazilatlarni singdiradi. Shu bois, barkamol shaxs tarbiyasida oilaning o'rni nafaqat dastlabki bosqichda, balki butun hayot davomida muhim ahamiyat kasb etadi. Farzandga to'g'ri tarbiya berish uchun avvalo ota-onaning o'zi ma'naviy barkamol bo'lishi lozim. Agar ota-onaning hayot tarzi, nutqi, muomalasi, odob-axloqi yuksak bo'lsa, bu fazilatlar farzandga tabiiy tarzda o'tadi. Oila ichida doimiy muloqot, fikr almashish, birgalikdagi vaqt o'tkazish, bolani tinglash kabi oddiy amallar bolaning ruhiy holatini barqarorlashtiradi. Barkamol shaxs tarbiyasida oila bilan bir qatorda maktabgacha ta'lim muassasalari, maktab va jamoatchilik ham muhim o'rin tutadi. Ammo bu tizimlar oilaning o'rnini bosa olmaydi. Oila – tarbiyaning ildizi, qolganlari esa uning davomidir. Bolaning hayotida oilaviy qadriyatlar, urf-odatlar va milliy an'analar muhim o'rin tutadi. Milliy qadriyatlarga tayangan tarbiya shaxsda o'zlikni anglash, vatanga sadoqat, ajdodlarga hurmat tuyg'usini shakllantiradi. Barkamol shaxs – bu milliy va umuminsoniy qadriyatlarni uyg'unlashtirgan, zamonaviy tafakkurga ega, mustaqil fikrlovchi, o'z jamiyatining foydali a'zosi. Shunday insonlarni tarbiyalash uchun oilada mehr va adolat muvozanatini saqlash zarur. Har bir bola o'z oilasida mehrga to'yingan bo'lsa, kelajakda u ham boshqalarga mehrli bo'ladi. Shaxsiy tajriba orqali o'rganilgan qadriyatlar bolada umr bo'yi saqlanadi. Barkamol shaxsni shakllantirishda oila ichidagi ijobiy iqlim, ota-onaning bolaga bo'lgan ishonchi va qo'llab-quvvatlashi, sog'lom muloqot va tinch muhit eng asosiy omillardir. Oiladagi tarbiya jarayoni uzluksiz bo'lishi kerak, chunki bola o'sib borar ekan, uning ehtiyojlari, hissiy holati, dunyoqarashi ham o'zgaradi. Shu sababli ota-onalar o'z tarbiyaviy uslublarini vaqt bilan uyg'unlashtirib borishlari lozim. Farzandning barkamol shaxs sifatida shakllanishi bir kunda emas, yillar davomida mehnat, sabr va e'tibor bilan bunyod etiladi. Oila o'z ichida sog'lom muhit yaratib, bolani mehr bilan o'rab olsa, bu farzand kelajakda o'z jamiyatiga foydali inson bo'lib yetishadi. Zero, har bir sog'lom jamiyatning asosi sog'lom oiladir.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Karimova V. "Oila psixologiyasi" – Toshkent: O'qituvchi, 2019.
2. To'xtayeva D. "Shaxs va tarbiya" – Samarqand, 2020.

3. G‘ulomov A. “Milliy qadriyatlar va tarbiya” – Toshkent, 2021.
4. www.ziyonet.uz
5. www.pedagog.uz